DOI: https://doi.org/10.54937/ssf.2022.21.1.148-158

Inovačné pohľady na edukáciu – hĺbkové vyučovanie

Innovative Perspectives on Learning – Deep Learning

Erich Petlák

Abstract

Education and schooling have been the subject of various critical perspectives in recent years. Many countries around the world are looking at how education can be improved to meet current and future demands. Various digital technologies appear to have penetrated schools, but have not yet produced the desired results. This is also because new technology is being used in schools, but we are working with classical educational methods that are inadequate to the current possibilities and needs. The possibility of how to improve education was described by Fullan, who came up with the so-called deep learning and teaching. This teaching is fundamentally different from previous views of learning and teaching and also requires new approaches of teachers to pupils. It speaks to the need for a new pedagogy. In this paper we describe what deep learning and new pedagogy consists of.

Keywords: Education. Digital technologies. Deep learning. New pedagogies. Teacher. Wellbeing.

Úvod

Temer denne počúvame v masovokomunikačných médiách kritiku na naše školstvo, na vyučovanie v školách, na nie celkom dobré vedomosti žiakov a pod. Sme svedkami prijímania rôznych opatrení (pred pár rokmi nedokončených reforiem školstva), ktoré by mali, ak nie celkom odstrániť načrtnuté nedostatky, potom ich aspoň zmierniť. Ten kto sa nezaoberá školstvom vníma opisovanú realitu vzdelávania a jeho výsledkov priam tragicky. Ale je tomu naozaj tak? Je naše školstvo v takom úpadku ako neraz počúvame? Nasledujúce myšlienky nás možno vyvedú z pesimistického vnímania reality. Napr. Jenkins, Willms et al., (in Fullan, Langworthy 2014) píšu, že v mnohých krajinách je až 40 % stredoškolákov nespokojných s výučbou, ktorú považujú za nudnú. V Gallupovom výskume (USA) až 59 % respondentov vo veku do 28 rokov uviedlo, že to čo potrebujú v živote sa nenaučili v škole, ale mimo nej. Nové požiadavky na výsledky vzdelávania, ale aj nové možnosti získavania nových vedomostí spôsobujú, že aj učitelia sú čoraz menej spokojní s výsledkami. V spomínaných skúmaniach sa uvádza, že

spokojnosť učiteľov s vyučovaním bola v roku 2008 na úrovni 65 %, ale v roku 2012 už len 38 %. Uvedené čísla neuvádzame preto, aby sme sa uspokojovali s tým, že v podstate sa „nič nedeje". Uvádzame ich najmä preto, aby sme pripomenuli, že školstvo v celom svete prežíva krízu. Samozrejme, školstvo samé o sebe si krízu nevyvolalo, je to dôsledok viacerých spoločensko--politických javov, vplyv ekonomiky na život a s tým spojená zamestnanosť – nezamestnanosť ľudí, zmena hodnôt v živote a pod. Okrem uvedeného, významný, azda aj rozhodujúci, vplyv na edukáciu ostatných rokov majú masovokomunikačné média a digitalizácia života. Popravde povedané, učiteľ a škola v nich dostali konkurentov, o ktorých význame a dopade na vzdelávanie sme pred niekoľkými rokmi mali viac-menej hmlisté predstavy. Namiesto dlhšieho opisovania a vysvetľovania poznamenáme iba, že jednou z možných príčin disproporcií medzi požiadavkami na edukáciu a jej výsledkami je, že škola edukačný proces ešte nie celkom „prestavila" na zmenené podmienky. Ostávame skôr na úrovni „v škole máme modernú techniku, ale využívame rokmi zaužívané edukačné prístupy a postupy". Uvedené je len časť zložitej mozaiky. O tom, že svet a škola si uvedomujú tieto a ďalšie diskrepancie svedčí celosvetové úsilie v hľadaní zlepšenia edukácie.

Hĺbkové učenie a nová pedagogika - New Pedagogies for Deep Learning

Každý kto sa zaoberá edukáciou vie, že škola od svojho vzniku prakticky nepretržite hľadá skvalitňovanie edukačných procesov, aby žiakov a študentov čo najlepšie pripravila na zaradenie sa do spoločnosti. Príkladom priam búrlivého hľadania nových, efektívnejších metód a foriem edukácie bol koniec 19. storočia a vôbec celé 20. storočie. Do uvedeného obdobia spadá rozvoj alternatívnej pedagogiky, ale aj rozvoj viacerých koncepcií vyučovania, napr. kooperatívne vyučovanie, tímové vyučovanie, programované vyučovanie atď. Uvedené procesy, vedúce k skvalitňovaniu edukácie sú, takpovediac programom dňa aj v súčasnosti. V istom zmysle môžeme priamo prirovnať obdobie spred sto rokmi so súčasnosťou – úsilie o skvalitňovanie a zefektívňovanie edukácie. Významný kanadský pedagóg Fullan, známy svojimi inovačnými pohľadmi na edukáciu zastáva názor, že edukáciu a učenia sa žiakov je možné aj v súčasnosti zlepšiť. prostredníctvom tzv. **hĺbkového učenia**. V tejto súvislosti hovorí aj o **novej pedagogike**. Jeho teória sa v skratke označuje NPDL – New Pedagogies for Deep Learning.

V čom spočíva novosť hĺbkového učenia a novej pedagogiky?[1] Najskôr je potrebné charakterizovať čo rozumieme pod hĺbkovým učením

[1] K uvedenému pojmu poznamenáme, že v literatúre sú uvádzané pojmy: deep learning / teaching = hĺbkové učenie / vyučovanie a Machine learning / teaching = hlboké učenie / vyučovanie. V texte uprednostňujeme pojem hĺbkové učenie / vyučovanie. Hovoríme, napr. hĺbkový štýl učenia. Pojem hlboké vyučovanie sa spája s umelou inteligenciou, neurónovými sieťami a pod. V literatúre a v mnohých prekladoch sa však nerozlišuje medzi týmito pojmami a používa sa pojem hlboké vyučovanie aj vtedy, keď správnejšie by bolo hovoriť o hĺbkovom učení alebo vyučovaní.

a vyučovaním.. Hĺbkové učenie a vyučovanie poskytuje študentom pokročilé zručnosti potrebné na zvládnutie sveta. Pripravuje ich na to, aby sa stali zvedavými, neustále sa učiacimi, nezávislými študentmi, ako aj premýšľajúcimi, produktívnymi a aktívnymi občanmi v demokratickej spoločnosti. (Hargreaves, Fullan, 2012)

Vychádzajúc z prác Fullana, Langworthyovej (2014) a ďalších autorov zaoberajúcich sa edukáciou pre budúcnosť sa zdôrazňuje, že pri takomto vyučovaní a učení ide predovšetkým o nasledovné:

- učiaci sa je motivovaný vedomým zámerom učiť sa - osobným, sociálnym alebo akademickým,
- učiaci sa snaží prevziať zodpovednosť za učenie a rozvíjať zručnosti, hľadanie zmyslu je nevyhnutné v prístupe učiaceho sa,
- učiaci sa usiluje porozumieť a aplikovať nové vzdelávanie, budovať znalosti a byť schopný ich prenášať,
- učiaceho sa poháňa silná vnútorná motivácia, angažovanosť a emocionálna angažovanosť,
- učiaci sa aktívne spracováva informácie: globálny pohľad na proces učenia, stratégie rozvoja a organizácie zdrojov, analýza, rozlišovanie medzi novými a predchádzajúcimi poznatkami, identifikácia kľúčových pojmov, prepojenie vedomostí atď.
- učiaci sa riadi svoje metakognitívne procesy.

Úlohy učiteľa v zmysle novej pedagogiky spočívajú v nasledovnom:

Učiteľovi musí záležať na tom, aby sa žiaci neučili povrchne, ale hĺbkovo. Aby tomu čo sa učia skutočne rozumeli. Musí vynakladať úsilie, aby žiaci prekročili rámec základného porozumenia a rozvoja zručností a snaží sa, aby si rozvinuli hlbšie porozumenie, schopnosť aplikovať kľúčové koncepty, nápady a zručnosti, aby čo najviac aplikovali to čo sa naučili, podporuje kritické a kreatívne myslenie, podporuje rozvoj zručností učenia sa – metakogníciu.

Dbá na to, aby sa žiaci intenzívne zapájali do edukačného procesu. Vytvára priestor a dáva žiakom možnosti klásť otázky, rozpráva sa s nimi, organizuje vyučovanie tak, aby sa žiaci navzájom učili, dáva im priestor využívať vlastné pohľady, vlastné riešenia, pritom sa usiluje o komplexnosť poznávania.

Vzdelávacími aktivitami podporuje „vysoké kognitívne výzvy“ – analýza údajov, možnosti rôznych interpretácií, podporuje brainstorming a vlastné riešenia, námety, pohľady žiakov.

Žiaci dostávajú príležitosť učiť sa autentickými situáciami, ktoré podporujú hlboké porozumenie a zručnosti, rozvíjajú zvedavosť a záujem, podporujú kritické návyky mysle a využívajú vedomosti získané mimo školy alebo autodidakciou.

Nová pedagogika

Novú pedagogiku môžeme charakterizovať ako nový model partnerstiev medzi žiakmi a učiteľmi v oblasti vzdelávania, zameraný na hlboké ciele vzdelávania a podporený všadeprítomným digitálnym prístupom. Táto koncepcia sa týka nových vzdelávacích partnerstiev, ktoré sa vytvárajú medzižiakmi a učiteľmi, pretože proces učenia sa stáva ústredným bodom vzájomného objavovania, vytváranie a využívanie poznatkov.Väčšina vyučovacích prvkov nových pedagogík nie sú "novými" vyučovacími stratégiami, skôr môžeme hovoriť o aktívnych partnerstvách. Mnohé z vyučovacích stratégií prezentovaných už v minulosti (Dewey, Piaget, Montessori, Vygotskij a mnohí ďalší) sa začínajú v novej pedagogike čoraz viac doceňovať a prijímať. V súčasnosti sa javí, v porovnaní s minulosťou, že situácia sa mení, a teda menia sa aj vyučovacie stratégie, ktoré sa presadzujú v školách.

Úsilie o hľadanie nových prístupov k edukácii ukázalo, že hlboké vedomosti u žiakov je možné dosiahnuť ak sa budú uplatňovať nové pedagogické prístupy k žiakom. Tie spočívajú na:

- nových partnerských vzťahoch medzi žiakmi a učiteľmi, medzi žiakmi, ale aj medzi učiteľmi navzájom,
- premyslené učebné úlohy, ktoré reštrukturalizujú proces učenia tak, aby viedol ku skutočnej tvorbe vedomostí a k ich účelnému využívaniu,
- digitálne prostredie, ktoré umožňuje a urýchľuje procesy hĺbkového učenia.

Úlohy učiteľa a aj žiaka v hĺbkovom vyučovaní sú v nasledujúcej tabuľke:

Učiteľ	Žiak
vytváranie dôveryhodných vzťahov so žiakmi a hľadanie dobrých mentorov	vytváranie dôveryhodných vzťahov s učiteľmi a rovesníkmi, hľadanie dobrých mentorov
pomáhať žiakom nájsť a rozvíjať ich záujmy a ašpirácie prostredníctvom úloh zameraných na hĺbkové učenie	skúmať vlastné záujmy a ašpirácie v vzdelávacích cieľoch a úlohách
vyžadovať náročné vzdelávacie ciele, úlohy a kritériá úspešnosti pre seba a žiakov, ktoré vyžadujú vytváranie a používanie nových poznatkov	rozvíjať svoje schopnosti, definovať vzdelávacie ciele, úlohy a kritériá úspešnosti, spolupracovať pri učení s ostatnými spolužiakmi
rozvíjať repertoár vyučovacích stratégií, používať rôzne stratégie na aktivizáciu učenia	vzájomné učenie sa s rovesníkmi a učiteľmi
poskytovať vysokokvalitnú spätnú väzbu apovzbudenie, najmä keď sa žiaci boria s problémami pri učení	rozvíjať schopnosť reflexie a vytrvalosť pri riešení problémov, poskytovať kvalitnú spätnú väzbu a povzbudenie ostatným spolužiakom
spolupracovať s ostatnými učiteľmi a skúmať vplyv rôznych spôsobov učenia a stratégií na žiakov, pre zlepšenie učenia sa žiakov je treba využívať skúmanie	poskytovať učiteľom a spolužiakom spätnú väzbu o tom čo uplatňuje žiak pri vlastnom učení, učiť sa zvládať procesy vlastného učenia sa a napredovania v učení

zdokonaľovať aktívny prístup žiaka k učeniu, vytvárať nové poznatky a využívať tieto nové vedomosti	rozvíjať svoje intelektuálne a postojové dispozície, vytvárať nové vedomosti a využívať ich
neustále objavuje a vytvára digitálne vzdelávacie nástroje a zdroje na: 1. objavovanie nového obsahu, koncepty, informácie a myšlienok, 2. vyzývať žiakov na osvojovanie si nových vedomostí, 3. nadväzovať kontakty so študentmi, rovesníkmi a odborníkmi mimo triedy, 4. urýchliť schopnosť študentov riadiť svoje vlastné učebné procesy, 5. vyhodnocovať a zdieľať informácie o študentoch, o ich učebných schopnostiach a dispozíciách.	neustále objavovať a vytvárať digitálne vzdelávacie nástroje a zdroje na objavovanie nových obsahov, konceptov, informácií a nápadov, používať tieto nástroje na vytváranie nových poznatkov, na spojenie sa s rovesníkmi a odborníkmi v celom svete a na využívanie nových poznatkov v praxi.

Po prvom zbežnom prečítaní sa môže javiť, že v zásade ide o samozrejmé požiadavky kladené na činnosti učiteľa a aj žiakov. Pri pozornejšom čítaní si však uvedomujeme oblasti, na ktoré je kladený akcent. Sú to, napr. pozornosť záujmom žiakov, primeraná náročnosť na žiakov, využívať stratégie vedúce k aktivite žiakov, akcentovať aktívny prístup k učeniu, vzájomné učenie sa žiakov, sebareflexia žiakovho učenia sa, tvorivá práca s digitálnymi vzdelávacími prostriedkami v práci učiteľa a aj v činnostiach žiakov a pod. Na týchto a ďalších základoch spočíva podstata hĺbkového učenia a podstata novej pedagogiky.

Cieľom a podstatou hĺbkového učenia je:

- reštrukturalizovať učenia a vyučovanie tak, aby sa obsah učiva, ale aj zvládanie žiakmi stálo náročnejším, ale zároveň aj pútavejším a zvládnuteľným s využívaním digitálnych možností,
- poskytnúť žiakom skutočné skúsenosti s vytváraním a používaním nových poznatkov vo svetemimo školskej triedy, časté vyučovanie mimo školy,
- zamerať sa na rozvoj a hodnotenie kľúčových zručnosti pre budúcnosť. Fullan ich charakterizuje ako 6 C:
    - **výchova charakteru (Character education)** - čestnosť, sebaregulácia a zodpovednosť, usilovnosť,vytrvalosť, empatia, prispievať k bezpečnosti a prospechu iných, sebadôvera, osobné zdravie a pohoda, kariérne a životné zručnosti,
    - **občianstvo (Citizenship)** - globálne vedomosti, citlivosť a rešpektovanie iných kultúr, aktívnaúčasť na riešení otázok udržateľnosti ľudstva a životného prostredia,
    - **komunikácia (Communication)**- efektívna ústna a písomná komunikácia a komunikácia s rôznymidigitálnymi nástrojmi, zručnosti počúvania,

- **kritické myslenie a riešenie problémov (Critical thinking and problem solving)** - kritické myslenie pri navrhovaní a riadení projektov, riešiť problémy, prijímať efektívne rozhodnutia s využitím rôznych digitálnych nástrojov a zdrojov,
- **spolupráca (Collaboration)** - práca v tímoch, učenie sa od iných a prispievanie k učeniu sa iných,zručnosti v oblasti vytvárania sociálnych sietí, empatia pri práci s rôznymi druhými.
- **tvorivosť a predstavivosť (Creativity and imagination)** - ekonomická a sociálna podnikavosť, zohľadňovaniea presadzovanie nových nápadov a vedenie k činnosti. (Fullan, Langworthy 2014)

Učiteľ ako inšpirátor a tvorca vzdelávacích skúseností. V tejto novej pedagogike je vyučovací proces oveľa dynamickejší ako pri tradičnom prístupe k úlohám edukácie. Isté je, že každý učiteľ si uvedomuje dynamiku vyučovania, avšak nie každý si dôsledne uvedomuje, že zároveň je ho možné ďalej zlepšovať a skvalitňovať. Novosť prístupov spočíva aj v zdôrazňovaní toho, aby učiteľ vedel na akej úrovni žiak ovláda učivo a stanoviť mu úlohy, ktoré pomáhajú žiakovi napredovať v učení. Nové požiadavky na vzdelávanie si vyžadujú nielen, aby bol učiteľ vysokokvalifikovaný odborník, ale spolu s tým, aby bol aj skúsený učiteľ, aby dokázal realizovať kvalitné a efektívne vyučovanie vychádzajúce z poznania žiakov – to je podstatné pre aktívne kognitívne učenie. To je to čo odlišuje, nazvime to „starú pedagogiku od novej“. Pri istom zjednodušení by sme mohli povedať, že v tej starej sa kládol dôraz na osvojenie si obsahu učiva žiakmi pod vedením učiteľa, v v novej sa kladie dôraz na to, aby podstatnou bola vzdelávacia aktivita žiaka. Za týmto účelom musia učitelia spolupracovať. Musia byť organizátormi nového vyučovania. Okrem uvedeného opisovaný spôsob edukácie kladie na učiteľa aj ďalšie požiadavky – diagnostikovanie žiakov, prispôsobovanie úloh jeho učebnému štýlu a pod.

Učiteľ ako zdroj ľudského, sociálneho a rozhodovacieho kapitálu. Začínajúci učiteľ prichádza do školy s mnohými vedomosťami, ale musí pokračovať v procese svojho zdokonaľovania, musí spolupracovať s inými učiteľmi a získavať „odborný kapitál“, ktorý využíva a zhodnocuje v edukačnom procese. Sociálny kapitál učiteľa vyplýva z kvality a rozsahu jeho vzťahov so žiakmi, rodičmi, rovesníkmi, školouvedením školy, externými odborníkmi a širšou komunitou. Rozhodovací kapitál je rovnako dôležitý pre počiatočné navrhovanie učebných skúseností a aj pre schopnosť učiteľa dôsledne zapojiť žiakov do dosahovania vzdelávacích cieľov. Rozhodovací kapitál usmerňuje učiteľove okamžité reakcie na žiakov, keď sa vyrovnávajú s náročnými učebnými skúsenosťami. Profesionálny kapitál v jeho troch dimenziách - ľudskej, sociálnej a rozhodovacej - rastie, keď učitelia spolupracujú v rámci svojej školy aj mimo nej s inými vzdelávacími profesionálmi. (Hargreaves a Fullan, 2012)

Učiteľ ako partner so žiakmi vo vzdelávaní podporovanom technológiou – vyššie sme spomenuli, že moderná digitálna technológia v istom zmysle veľmi výrazne poznamenala edukáciu a v mnohom narušila aj interakčné vzťahy medzi týmito kľúčovými aktérmi edukácie. Dnes je nám všetkým jasné, že čím ďalej, tým viac budú rôzne technológie výrazne vplývať na edukačný proces. Sú len dve možnosti: buď sa bude interakčný vzťah medzi učiteľom a žiakom oslabovať a žiaci si „vystačia aj bez učiteľa" alebo nám treba pripravovať budúcich učiteľov na novú paradigmu interakčných vzťahov. V tejto situácii môže byť pre nás motivujúce, že učenie je od nepamäti spájané s interakčnými vzťahmi, ktoré podporujú potenciál každého učiaceho sa. Žiaľ, javí sa, že tejto rokmi overenej pravde sa venuje v príprave učiteľov len málo pozornosti. Napokon, hlbšie interakčné vzťahy medzi učiteľom a žiakmi nepodporuje žiadna digitálna technológia. Tie sa rozvíjajú podporou tvorivosti žiakov, rôznymi druhmi vzájomnej spolupráce žiakov, ale aj spolupráce s učiteľom, prepojením sociálnych skúseností a pod. V takomto ponímaní sa prikláňame k tým názorom, ktoré hovoria o tom, že rôzne technológie vyučovania sú vzdialené prínosu a významu sociálneho učenia. Pravdou je, že rôzne technológia môžu prispieť k učeniu, ale pravdou je aj to, že môžu viesť aj k nerovnosti v učení, pretože vysoko motivovaní žiaci (motivácia vnútorná alebo aj podporovaná zvonka) s prístupom k technike, podporovaní prostredím môžu výrazne napredovať vo vzdelávaní, ostatní môžu zaostávať (Pedró, 2006). V tejto súvislosti uvedieme aj názory o tom, že v ostatných rokoch sa zistilo, že používanie rôznych technológií v edukácii, avšak bez zásadnejších zmien v pedagogike nedosiahlo požadované výsledky vo vzdelávaní. (Laurillard,2012)

Ak teda máme zhrnúť, resp. objasniť v čom v zásade spočíva rozdiel medzi „starou a novou" pedagogikou potom je to nasledovné:

1. **Zásadne sa mení charakter vyučovania.** Z knižných vedomostí žiakov sa prechádza na proces učenia a jeho ciele, ktoré sú zamerané na hĺbkové učenia, rozvíjanie schopností žiakov učiť sa a využívať vedomosti vlastnou aktivitou a rôznymi činnosťami.
2. **Zásadne sa mení vzťah učiteľ – žiak.** Žiak už nie je len prijímateľom nových vedomostí a ani ich „odovdávateľom" učiteľovi (napr. pri skúšaní), ale je vzdelávacím partnerom. Proces učenia je procesom spoločného objavovania, vytvárania a uplatňovania možností a potrieb využívania vedomostí.
3. **Všadeprítomné digitálne zdroje** (nielen v školách) sa stali základom učenia sa, to umožňuje študentom rýchlejšie objavovať, vytvárať a využívať poznatky v reálnom svete, treba ich však k tomu viesť.
4. **Učiteľská spôsobilosť učiteľov** je oveľa dôležitejšia a významnejšia ako v minulosti, nespočíva len na vyučovacích zručnostiach a metódach, ale kladie dôraz aj na schopnosť na vytváraní partnerských vzťahoch so žiakmi, ktoré pomôžu žiakom zvládnuť proces učenia sa a taktiež vzťahy s kolegami za účelom analyzovania dosahovaných výsledkov žiakov.

Pohoda a učenie – Wellbeing and Learning

Fullan (2021b) okrem toho čo sme opísali vyššie prikladá význam aj wellbeingu (pohoda, blahobyt, blaho, prospech a pod.). Je to stav, keď sa človek cíti dobre, je zdravý, pracuje v pohode, nepociťuje negatívne tlaky na svoju osobu a pod. Samozrejme, k tomuto patria aj pocity spokojnosti, napr. plnenie úloh, jasné vymedzenie činnosti a pod.

Vyššie sme už spomenuli, že tradičná škola je zameraná na výkon, na známky a pod. Pre školu a učiacich sa sú podstatné známky. Je dosť príkladov na to, že takéto vzdelávanie nie je celkom účinné a často aj žiaci s dobrými známkami a dobrým hodnotením nie sú pripravení na život. V edukácii je preto potrebné spojiť učenie sa s istou pohodou. Nie náhodou sa v ostatných rokoch aj u nás začína hovoriť o kvalite života žiaka v škole, o emocionalizácii učenia a vyučovania a pod. Vychádzajúc, napr. aj z poznatkov neurovedy dnes je potrebné učenie a pohodu vnímať ako niečo čo musí byť vzájomne integrované. Nejde tu však len o nejaké vonkajšie efekty, ale aj o významný vplyv na vnútornú motiváciu učiaceho sa. Aplikovanie uvedeného do edukačného procesu znamená harmonické pôsobenie na žiakov v oblasti:

- **kognitívnej** – podporovať riešenie problémov, podporovať tvorivosť, viesť žiakov ku kritickému mysleniu a pod. Dbať na to, aby si vytvárali vlastné názory, zaujímali postoje, bay sa vedeli orientovať v informáciách – to všetko vedie k zvyšovaniu motivácie k dosahovaniu stanovených cieľov.
- **fyzickej** – viesť žiakov k zdravému spôsobu života, rôzne aktivity, šport, ale aj správny denný režim a správny životný štýl sú súčasťou pôsobenia na žiakov.
- **emocionálnej** – vytvárať tak podmienky pre edukáciu, ktorá nevyvoláva stresové situácie, žiaci dôverujú učiteľovi, spolužiakom, učia sa ovládať azvládať aj náročnejšie situácie asú vedení ktomu, aby „poznali samého seba“, vedia regulovať svoje emócie,
- **sociálnej** – žiakov treba učiť empatii, spolupatričnosti, vytváraniu a utužovaniu kontaktov, podporovať komunikáciu a spoluprácu s inými,
- **duševnej –** poznať seba samého, viesť k rešpektovaniu etiky vzájomných vzťahov a pod.

Výskumy dokazujú, napr. Srb, Felcmanová, Pýchová, (2021), že ak sa wellbeingu venuje pozornosť učebná činnosť žiakov sa zlepšuje. Čo je však z hľadiska wellbeingu mimoriadne prínosné je to, že vedomostí, ktoré sú nutné k životu a práci získava žiak vlastnou činnosťou a v súlade s rozvojom rôznych, pre život potrebných, kompetencií. Podľa uvedených autorov wellbeling môžeme charakterizovať ako vytváranie podmienok pre samotný wellbeing v školskom prostredí, ale súčasne aj ako rozvoj zručností, ktoré by si mali žiaci odniesť do budúceho života. Zjednodušene, pritom výstižne sa wellbeing vyjadriť slovami „cítime sa dobre a dobre fungujeme“.

Zabezpečenie wellbelingu neznamená len akési „dobré vytváranie podmienok pre žiakov“. Aby bol skutočným prínosom musí sa realizovať istým systémovým prístupom. ten spočíva v nasledovnom:

- **systemový prístup** – do procesu musia byť zapojené všetky zložky a činitele podieľajúce sa na edukácii (rôzne opatrenia, ktoré zabezpečujú pohodu žiakov),
- **rešpekt voči každému žiakovi** – nastaviť individuálny prístup k žiakovi tak, aby viedli k individuálnemu wellbelingu každého žiaka (vo všetkých oblastiach),
- **aktívne zapojenie všetkých** – v zmysle predchádzajúceho bodu do realizovania a rešpektovania wellbelingu je treba zapojiť všetkých učiteľov, včítane riadiacich pracovníkov, žiakov, ale aj rodičov,
- **očakávanie úspechu** – wellbeling musí vychádzať z očakávania dobrých výsledkov žiakov, teda aj tých, ktorí potrebujú zvýšenú podporu, chyby a nedostatky žiakov v učení by mali byť vnímané ako „brána k tomu v čom treba žiakom pomáhať“, očakávanie dobrých výsledkov a motivácia musia prevažovať nad trestami a reštrikciami,
- **partnerstvo a spolupráca** – tento bod sa netýka len žiakov, u ktorých podporujeme spoluprácu, ale týka sa aj učiteľského kolektívu, spolupráca učiteľov, vzájomné porady, vzájomné komplexné analyzovanie a hodnotenie dosahovaných výsledkov má mimoriadne významný vplyv pre projektovanie edukácie, pre cielenú podporu žiakov a pod.,
- **zaistenie bezpečia** – v škole musia byť prijímané a rešpektované tie oblasti, ktoré pôsobia na harmonický rozvoj žiaka (uvedené vyššie),
- **opatrenia založené na dôkazoch** – aby bol wellbeling prínosný učitelia ho musia sústavne pozorovať, skúmať (napr. akčný výskum) a prijímať opatrenia (to sa týka jednak škôl, ale aj spravovateľov škôl).

Záver

Namiesto záveru, ktorom by sme opakovali a pripomínali myšlienky z vyššie uvedeného upriamime pozornosť na rozhovor Fullan (2021a), v ktorom vysvetlil a opísal podstatu jeho „novej pedagogiky v hĺbkovom učení“. Okrem iného v ňom zdôrazňuje, že v mnohých krajinách narastá počet mladých ľudí, niekde až 80 %, ktorí nie sú spokojní s úrovňou edukácie, pretože sa učia to čo pre život nie je potrebné. Cieľom dnešného vzdelávania nie sú len dobré známky, ale predovšetkým schopní a tvoriví ľudia, ktorí aktívne prispievajú k zmenám. Vzdelanie nemá poskytovať len vedomosti, ale aj kompetencie – vyššie uvedené ako 6 C – ktoré sú pre život mimoriadne významné. Aby sa škola zmenila je potrebné do nej vniesť novú pedagogiku a organizáciu práce učiteľov, ktorí musia navzájom spolupracovať a nesústreďovať sa len na svoje ciele. Bez tímovej práce by sa nedosiahli

žiaduce výsledky. Nová pedagogika celkom inak chápe rolu učiteľa, ktorý nemá len „odovzdávať" vedomostí žiakom, ale musí byť tým kto aktivuje žiakov, ktorí dáva študentom úlohy, problémy na riešenie a podnecuje ich k rôznym riešeniam úloh a problémov. Školu treba „otočiť" tak, aby neposkytovala len vedomosti, to stačilo v minulosti. Dnes je potrebné, aby sa stali hýbateľmi celospoločenských zmien. Samozrejme, tieto zmeny nie sú jednoduché a ani rýchle, ale isté je, že sú pre vzdelávanie a spoločnosť mimoriadne prospešné.

Úplne na záver zdôrazníme: myšlienky Fullana ponúkajú veľa podnetov pre prípravu reforiem školstva do ktorých je treba zahrnúť aj myšlienky „novej pedagogiky". Samozrejme, je možná aj akási „individuálna reforma edukácie" u každého pedagóga, bez ohľadu na to akom stupni vzdelávania pôsobí. Myšlienky a odporúčania sú však mimoriadne podnetné pre pedagógov pripravujúcich budúcich učiteľov.

Bibliografia

HARGREAVES, A., FULLAN, M. 2012. *Proffesional Capital. Transforming teaching in every school*. New York : Teachers College Press, ISBN 978-0-8077-5332-3.

FULLAN, M., QINN, J, Mc JEACHEN, J. J. 2018. *Deep Learning: Engage the World Change the World*. Thousand Oaks : Corwin Press Inc., ISBN 978-1-5063-685-80.

FULLAN, M., LANGWORTHY, M. 2013. *Towards a New End: New Pedagogies for Deep Learning.*Washington : Published by Collaborative Impact. [on line][dostupné 1.10.2021] https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2013/08/New-Pedagogies-for-Deep-Learning-An-Invitation-to-Partner-2013-6-201.pdf

FULLAN, M., LANGWORTHY, M. 2014. *A Rich Seam How New Pedagogies Find Deep Learning.* Learning, London: Pearson, ISBN: 978-0-9924-2203-5.

FULLAN, M. 2021a. *Dobre se učít dnes nestačí.* [on line][dostupné 15.10.2021] https://www.eduin.cz/clanky/michael-fullan-dobre-se-ucit-dnes-nestaci/

FULLAN, M. 2021b. *The right drivers for whole system success.* Victoria : Centre for Strategic Education, ISBN 978-1-925654-56-1 [on line][dostupné 15.10.2021] https://michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2021/03/Fullan-CSE-Leading-Education-Series-01-2021R2-compressed.pdf

LAURILLARD, D. 2012. *Teaching as a Design Science: Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology.* New York : Routledge, ISBN 978-0-4158-0385-4.

PEDRÓ, F. (2006). *The new millennium learners: Challenging our views on ict and learning.* [on line][dostupné 15.10.2021] http://www.oecd.org/edu/ceri/38358359.pdf

SRB, V., FELCMANOVÁ, L., PÝCHOVÁ, S. 2021. *Jak zlepšovat učení, wellbeing a rovné šance žáků v ČR prostřednictvím středního článku a dalších opatření.* [on line][dostupné 11.10.2021] https://partnerstvi2030.cz/wp/wp-content/uploads/2021/10/Zaverecna_publikace_Parnerstvo_1rok2021_modra.pdf

Prof. PhDr. Erich Petlák, CSc.
Katedra pedagogiky a špeciálnej pedagogiky
Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta
Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
erich.petlak@ku.sk